

Менеджмент

УДК 338.43:339.9:005.8

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20483229>

**Міжнародні проєкти як інструмент розвитку аграрного підприємництва:
досвід ЄС та можливості для України**

Фомішина Віра Миколаївна,

доктор економічних наук,

професор кафедри менеджменту, маркетингу і туризму

Херсонський національний технічний університет,

м. Херсон, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-7276-3280>

Набока Руслан Миколайович,

кандидат економічних наук,

доцент, завідувач кафедри менеджменту, маркетингу і туризму

Херсонський національний технічний університет,

м. Херсон, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-3417-8216>

Прийнято: 15.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація: Досліджено міжнародні проєкти підтримки аграрного підприємництва та визначено їх значення для соціально-економічного розвитку сільських територій України в умовах європейської інтеграції. Особливу увагу приділено аналізу європейського досвіду реалізації програм розвитку сільського підприємництва, які формують сучасну модель підтримки аграрного сектору. **Метою** дослідження є узагальнення досвіду міжнародних проєктів розвитку сільського підприємництва в країнах ЄС та оцінка

можливостей їх адаптації для модернізації аграрного сектору України. Методологічною основою дослідження стали **методи** порівняльного аналізу, систематизації, узагальнення, статистичного та структурного аналізу міжнародних програм підтримки аграрного бізнесу. Інформаційною базою виступили офіційні матеріали Європейської Комісії, Світового банку, ЄБРР, USAID, FAO, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників. У **результаті** дослідження встановлено, що міжнародні проекти сьогодні виступають джерелом фінансової допомоги для аграрного сектору України та фактором структурної модернізації сільського підприємництва. Визначено, що найбільші обсяги фінансування надходять через механізми ЄС та Світового банку, однак значна частина ресурсів має макрофінансовий та інфраструктурний характер. Натомість програми USAID AGRI-Ukraine та FAO забезпечують більш адресну підтримку фермерських господарств, кооперативів і переробних підприємств через грантові, логістичні та інноваційні інструменти. Доведено, що міжнародна підтримка сприяє модернізації виробництва, розширенню експортного потенціалу та інтеграції українського агросектору до європейського економічного простору. Встановлено наявність структурного розриву між масштабами потреб аграрного сектору та обсягами цільового фінансування. Обґрунтовано, що довгострокова ефективність розвитку залежить не тільки від зовнішньої підтримки, а й від внутрішньої спроможності держави формувати інституційно стійке та інвестиційно привабливе середовище. Зроблено **висновок**, що перспективи європейської інтеграції створюють передумови для поступового включення України до механізмів Спільної аграрної політики ЄС, програм інноваційного розвитку та інструментів підтримки сталого розвитку сільських територій.

Ключові слова: міжнародні проєкти, аграрне підприємництво, сільські території, європейська інтеграція, міжнародна підтримка, аграрний сектор, сталий розвиток.

International Projects as a Tool for the Development of Agricultural Entrepreneurship: EU Experience and Opportunities for Ukraine

Vira Fomishyna,

Doctor of Economic Sciences

Professor of the Department of Management, Marketing, and Tourism

Kherson National Technical University, Kherson, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-7276-3280>

Ruslan Naboka,

PhD in Economics, Associate Professor,

Head of the Department of Management, Marketing and Tourism,

Kherson National Technical University, Kherson, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-3417-8216>

Abstract. The article examines international projects supporting agricultural entrepreneurship and identifies their importance for the development of rural areas in Ukraine in the context of European integration. Particular attention is paid to the analysis of European experience in implementing rural entrepreneurship development programmes that shape a modern model of support for the agricultural sector. The **purpose** of the study is to generalise the experience of international rural entrepreneurship development projects in EU countries and to assess the possibilities of adapting these approaches to the modernisation of Ukraine's agricultural sector.

The methodological basis of the research includes **methods** of comparative analysis, systematisation, generalisation, as well as statistical and structural analysis of international programmes supporting agricultural business. The study is based on official materials of the European Commission, the World Bank, the EBRD, USAID, and FAO, together with academic works by Ukrainian and foreign researchers.

The **findings** indicate that international projects currently act both as a source of financial assistance for Ukraine's agricultural sector and as a factor in the structural modernisation of rural entrepreneurship. It has been established that the largest volumes of funding are channelled through European Union mechanisms and World Bank programmes, although a considerable share of these resources is macro-financial and infrastructure-oriented in nature. In contrast, USAID AGRI-Ukraine and FAO programmes provide more targeted support to farms, cooperatives, and processing enterprises through grant, logistics, and innovation instruments. The study demonstrates that international assistance contributes to production modernisation, the expansion of export potential, and the integration of Ukraine's agricultural sector into the European economic area.

The research also reveals a structural gap between the actual needs of the agricultural sector and the volume of targeted funding. It is substantiated that the long-term effectiveness of development depends not only on external support, but also on the state's internal capacity to create an institutionally resilient and investment-attractive environment. The article **concludes** that the prospects of European integration create favourable conditions for the gradual inclusion of Ukraine into the mechanisms of the EU Common Agricultural Policy, innovation-driven programmes, and sustainable rural development instruments.

Keywords: international projects, agricultural entrepreneurship, rural areas, European integration, international support, agricultural sector, sustainable development.

Постановка проблеми. Аграрний сектор України традиційно є сектором економіки, який забезпечує значну частку валютних надходжень та продовольчу безпеку держави. Нині його функціонування стикається з низкою системних проблем (руйнуваннями виробничих потужностей, обмеженим доступом до дешевих кредитних ресурсів, логістичними бар'єрами і ін.). В умовах дефіциту державного бюджету міжнародні проекти та технічна допомога стають практично єдиним стабільним ресурсом для розвитку малого та середнього агробізнесу.

Водночас у контексті отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС постає потреба не просто у фінансовій підтримці, а у глибинній структурній модернізації галузі відповідно до стандартів Спільної аграрної політики ЄС. Міжнародні проекти стають як джерелом капіталу, так і інструментом трансферу інновацій, інституційних змін та адаптації українського агробізнесу до вимог європейського ринку. Необхідність гармонізації методів господарювання з нормами ЄС вимагає вивчення успішного досвіду підтримки фермерства в країнах Центральної та Східної Європи.

Таким чином, дослідження механізмів впливу міжнародних проектів на розвиток аграрного підприємництва є вкрай важливим для формування стратегії відновлення агросектору та його успішної інтеграції до єдиного економічного простору ЄС.

Мета дослідження – узагальнення досвіду реалізації міжнародних проектів розвитку сільського підприємництва в країнах ЄС та оцінка можливостей їх адаптації для модернізації аграрного сектору України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільший вплив на формування підходів до розвитку аграрного підприємництва України мають документи та програми ЄС, адже саме вони визначають інституційні механізми інтеграції українського агросектору до європейського економічного

простору. Важливе значення для розуміння майбутньої трансформації аграрного сектору має оновлена концепція Спільної сільськогосподарської політики ЄС після 2027 р. [1], яка наголошує на поєднанні аграрного фінансування з вимогами сталого розвитку. У межах інструменту Ukraine Facility [2] акцент зроблено не лише на фінансовій підтримці, а й на адаптації української аграрної політики до стандартів ЄС.

У дослідженні Генерального директорату Європейської Комісії з питань сільського господарства LEADER автори доводять, що ефективність розвитку сільських територій значною мірою забезпечується локальними партнерствами, підтримкою кооперації та залученням громад до реалізації проєктів розвитку [3]. У програмі Horizon Europe [4] демонструється перехід від традиційного субсидування до розвитку сталих сільських громад через підтримку інновацій та технологічну модернізацію аграрного підприємництва.

Практичний аспект міжнародної підтримки аграрного сектору України відображено у діяльності ЄБРР, який у 2024-2025 рр. збільшив фінансування української економіки загалом та агробізнесу зокрема, акцентуючи проєкти на підтримці експорту і налагодженні ланцюгів постачання [5].

Важливу роль у розвитку аграрного підприємництва відіграють і проєкти USAID АГРО [6] із співфінансування розвитку потужностей із доробки, сушіння та зберігання зерна.

Окремий напрям досліджень пов'язаний із перспективами вступу України до ЄС. Зокрема, П. Пашер наголошує, що інтеграція України до європейської аграрної системи вимагатиме гармонізації законодавства, структурної перебудови аграрного виробництва та поступового включення до механізмів спільної аграрної політики ЄС (CAP) [7].

Серед українських науковців значний внесок дослідження євроінтеграційних трансформацій аграрного сектору стає дедалі актуальнішим. Так, Скорик М. у дослідженні європейського досвіду розвитку

сільських територій [8] акцентує увагу на використанні проєктного підходу у фінансуванні розвитку громад та важливості розвитку локального підприємництва. Проблеми сталого розвитку аграрного сектору України через призму державної політики розглядають Орлова Н. та Сіденко Ю. [9], визначаючи пріоритетні напрями – екологізацію виробництва, підтримку продовольчої безпеки, інноваційний розвиток.

Досліджуючи потенціал та проблеми інтеграції до аграрного ринку ЄС, Гбур З. [10] звертає увагу на потреби модернізації інфраструктури, розвитку переробки та підвищення інституційної спроможності державної аграрної політики. Томчук В. та Капула І. до основних проблем відносять недостатній рівень інвестицій, технологічну нерівномірність розвитку господарств та складність адаптації до стандартів ЄС [11]. Іванюта В. Ф. [12] розглядає АПК як ключову основу економічного розвитку сільських територій та акцентує на необхідності поєднання різноманітної підтримки, кооперації та розвитку місцевого підприємництва в умовах євроінтеграції

Виділення невирішеної частини проблеми. У науковій літературі переважає аналіз загальних механізмів державної підтримки та адаптації аграрної політики до вимог ЄС, а питання практичної ефективності міжнародних проєктів для розвитку саме малого та середнього сільського підприємництва в умовах воєнної економіки висвітлено фрагментарно. Недостатньо дослідженими залишаються механізми інтеграції міжнародних проєктів у систему довгострокового розвитку сільських територій України, перспективи переходу від переважно антикризової фінансової допомоги до інвестиційно-інноваційної моделі підтримки аграрного бізнесу.

Крім того, потребує подальшого наукового обґрунтування питання формування ефективної моделі взаємодії між міжнародними донорами, державою, територіальними громадами та аграрними підприємствами в умовах європейської інтеграції України.

Це і обумовлює необхідність подальших досліджень міжнародних проєктів підтримки аграрного підприємництва з урахуванням досвіду ЄС та визначення можливостей їх адаптації до сучасних потреб розвитку сільських територій України.

Виклад основного матеріалу. У країнах ЄС діє низка великих програм і проєктів, спрямованих на розвиток сільського підприємництва та регіонального розвитку. Наприклад, програма LEADER, що реалізується в межах Спільної аграрної політики ЄС. Її особливістю є те, що рішення стосовно пріоритетів розвитку своїх територій приймаються не центральною владою, а місцевими партнерствами – так званими локальними групами дії (LAGs), до складу яких входять представники бізнесу, влади та громадськості. За даними Європейської комісії, у 2014–2021 рр. ця програма охоплювала понад 2 700 локальних груп розвитку та фінансувалася із бюджетом понад 7 млрд євро. До 2021 року в країнах ЄС було реалізовано близько 120 тис. LEADER-проєктів [3]. Окрім LEADER, для України цікавими можуть бути такі проєкти, як Horizon Europe (фінансує інновації, цифрові технології, зелені рішення, агротехнології та стартапи); Erasmus for Young Entrepreneurs (підтримка молодих підприємців через стажування та обмін досвідом у країнах ЄС); Interreg (фінансує спільні проєкти у сфері логістики, туризму, екології, розвитку громад і малого бізнесу) та ін. У межах таких проєктів для аграрного сектору активно підтримуються молодіжне підприємництво, органічне виробництво та цифрові рішення. Реалізація проєктів сприяє як економічному зростанню, так і формуванню бізнес-екосистем.

Для України подібні міжнародні програми та проєкти нині стають джерелом зростання і модернізації аграрного підприємництва, що актуально в процесі інтеграції українських виробників до європейського економічного простору. Найбільшу роль у підтримці сільських територій відіграють проєкти ЄС, USAID, FAO, ЄБРР та інших міжнародних організацій, які спрямовані не

лише на фінансову допомогу, але й на формування сучасної моделі сільського бізнесу, орієнтованої на інновації, кооперацію та експорт [13].

Одним із наймасштабніших напрямів є підтримка малого та середнього агробізнесу через грантові програми. Зокрема, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) реалізує в Україні Програму аграрного та сільського розвитку АГРО, у межах якої фермерські господарства та переробні підприємства отримують гранти на модернізацію виробництва, закупівлю обладнання, розвиток зберігання продукції та вихід на зовнішні ринки. У 2024 р. USAID продовжило фінансування проєктів із підтримки переробки зернових, овочевої продукції та молочного сектору, що дозволяє підприємствам створювати додану вартість усередині країни та підвищувати конкурентоспроможність української продукції на ринку ЄС [14].

Важливе значення для розвитку аграрного підприємництва мають також проєкти FAO. Організація реалізує програми підтримки малих фермерів, сімейних господарств та сільських кооперативів, особливо у регіонах, що постраждали від війни [15]. Серед основних напрямів – забезпечення десятків тисяч агровиробників насінням, обладнанням, генераторами, системами зрошення та фінансуванням відновлення господарств.

Суттєву роль у модернізації аграрного бізнесу відіграє Європейський банк реконструкції та розвитку. В умовах воєнного стану і ускладнення логістики особливо актуальними стали проєкти підтримки альтернативних експортних маршрутів, які дозволили українським аграрним підприємствам частково компенсувати втрати від логістичної кризи та зберегти присутність на міжнародних ринках [5].

Міжнародні проєкти також активно сприяють цифровій трансформації аграрного сектору. В Україні розвиваються цифрові агроплатформи, системи моніторингу виробництва, онлайн-сервіси для фермерів та електронні торговельні майданчики, які спрощують управління бізнесом.

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що обсяги міжнародної фінансової допомоги, спрямованої на підтримку аграрного бізнесу України у 2024 р., є суттєвими в абсолютному вимірі, однак залишаються обмеженими відносно масштабів потреб галузі.

Таблиця 1.

Міжнародні проекти для підтримки аграрного бізнесу в Україні, 2024 рік

Обсяг фінансування, млрд.дол	Донори	Рецепієнти
17 млрд дол. (Ukraine Facility, макрофінансування, частково агросектор)	Європейський Союз (ЄС)	Держава Україна, агросектор через гранти, відновлення, логістику експорту, підтримку фермерів та інфраструктури
10 млрд дол. (портфель 2024: гарантії, відновлення, аграрні та інфраструктурні проекти)	Світовий банк (World Bank)	Уряд України, сільське господарство (відновлення виробництва, інфраструктура, продовольча безпека)
2.4 млрд дол. (загальний портфель України 2024, частково агро через фінансування торгівлі)	ЄБРР (EBRD)	Приватний сектор, включно з агробізнесом (кредити, trade finance, інвестиції в логістику та експорт)
150–250 млн дол. (AGRI-Ukraine / USAID аграрні програми 2024)	USAID (США)	Аграрні підприємства, переробники, фермерські господарства (насіння, елеватори, логістика, експорт, обладнання)
100 млн дол оцінка річного портфеля 2024 Emergency, Recovery programmes	FAO (ООН), уряди Німеччини, Канади, Японії	Малі та середні фермери України, домогосподарства у прифронтових регіонах (насіння, генератори, зрошення, ваучери, склади)

Джерело: розроблено авторами за: [2; 5; 6; 15; 16]

У структурі міжнародної підтримки України ключову роль відіграє ЄС, який є найбільшим донором за загальним обсягом фінансування. Водночас характер цієї підтримки суттєво відрізняється від класичного фінансування аграрного сектору в межах ЄС. Фінансування з боку ЄС для України у 2024 р. переважно реалізується через макрофінансові механізми (Ukraine Facility), програми відновлення інфраструктури, логістичну підтримку експорту

(Solidarity Lanes) та грантові інструменти для малого та середнього бізнесу. У той же час вузькоспеціалізовані програми, такі як FAO та USAID AGRI-Ukraine, мають прямий вплив на первинний аграрний сектор, однак їхній фінансовий обсяг суттєво менший за потреби відновлення галузі, які, за оцінками міжнародних організацій, вимірюються десятками мільярдів доларів. Найбільш ефективний вплив на безпосередній розвиток агробізнесу мають спеціалізовані інструменти FAO та USAID, тоді як ЄС і Світовий банк забезпечують загальну економічну стабільність.

Таким чином, можна зробити висновок, що:

- існує структурний розрив між потребами агросектору та обсягами цільового фінансування;
- гуманітарна та грантова підтримка компенсує лише частину втрат, особливо у малих та середніх господарствах;
- довгострокове відновлення потребує збільшення частки саме інвестиційно-аграрного фінансування, а не лише макрофінансової допомоги.

На відміну від внутрішньої аграрної політики ЄС, яка передбачає пряму, системну та довгострокову підтримку фермерів, фінансування України має антикризовий і стабілізаційний характер. Можна виділити ключову відмінність: у ЄС аграрне фінансування є структурним елементом економічної політики; в Україні підтримка ЄС має відновлювально-гуманітарну та макроекономічну спрямованість, де агросектор є лише однією з частин отримувачів ефекту.

Практика реалізації міжнародних проєктів розвитку сільського підприємництва свідчить, що для України зовнішня підтримка – важливий фактор стабілізації аграрного сектору, але довгострокова ефективність розвитку залежить і від внутрішньої спроможності держави формувати конкурентне, інституційно стійке та інвестиційно привабливе середовище.

Водночас перспективи європейської інтеграції формують довгострокові передумови для подальшої участі світової спільноти у фінансуванні трансформації українського аграрного сектору (Рис.1).

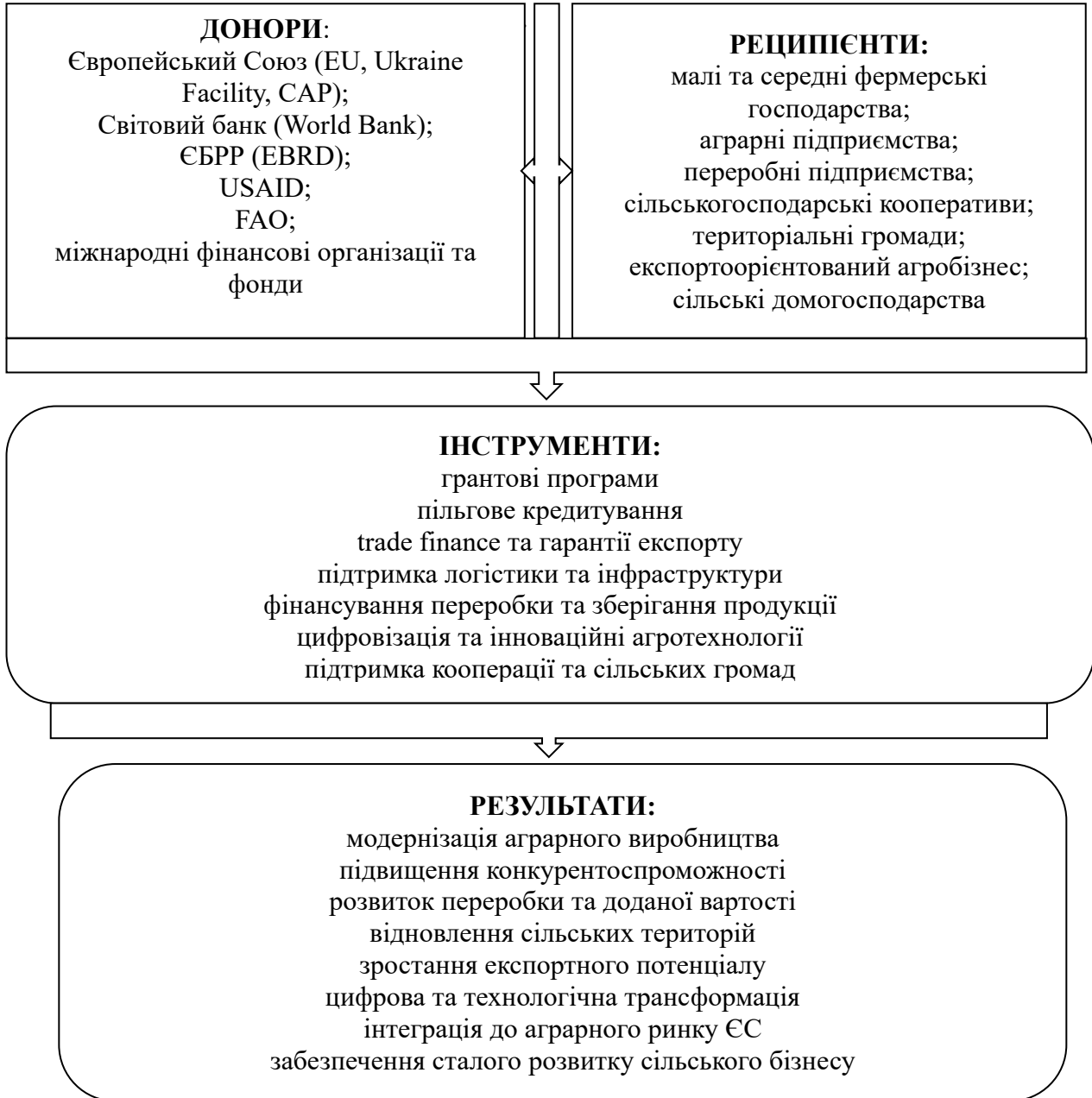

Рис. 1. Механізм міжнародної підтримки розвитку сільського підприємництва України в умовах євроінтеграції

Джерело: розроблено авторами на основі [7; 10; 11]

У 2026 р. ЄС не лише продовжив масштабні програми фінансової підтримки України, а й фактично пов'язав механізми фінансування із процесом адаптації української економіки до стандартів і політик ЄС. Зокрема, у межах Ukraine Facility та нового пакета підтримки України на 2026–2027 рр. фінансування прямо прив'язується до реалізації реформ, гармонізації законодавства та інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС [18].

Крім того, оновлена торговельна угода між Україною та ЄС, що набула чинності у 2025 р. та реалізується у 2026 р., передбачає поступову інтеграцію українського аграрного сектору до єдиного ринку ЄС шляхом адаптації правил торгівлі, стандартів, логістичних механізмів [19].

Разом із тим сучасна аграрна політика ЄС все більше орієнтується на поєднання фінансової підтримки із вимогами конкурентоспроможності, екологічної стійкості, цифровізації та інноваційного розвитку сільських територій. У 2026 р. ЄС продовжив інтеграцію механізмів Спільної аграрної політики із програмами Horizon Europe та Європейського фонду конкурентоспроможності [4], що передбачають фінансування проєктів цифрового фермерства, ресурсоефективного виробництва, кліматичної адаптації та впровадження інноваційних технологій в аграрному секторі. Зокрема, у межах реформування CAP після 2027 р. Європейська Комісія акцентує увагу на необхідності підвищення стійкості агровиробництва до кліматичних ризиків, розвитку систем ефективного водокористування, підтримки зеленої модернізації та цифрової трансформації аграрної економіки [1]. У цьому контексті міжнародна підтримка України має розглядатися не як механізм довгострокової компенсації втрат, а як інструмент прискорення структурної модернізації аграрного сектору, його технологічного оновлення та поступової інтеграції до європейської моделі сталого сільського розвитку.

Висновки. Міжнародні проєкти є важливим інструментом розвитку аграрного підприємництва України в умовах європейської інтеграції. Досвід

ЄС свідчить про ефективність поєднання фінансової підтримки з механізмами локального розвитку аграрного сектору.

Встановлено, що в Україні міжнародні програми ЄС, USAID, FAO, ЄБРР та Світового банку забезпечують підтримку аграрного сектору через грантові, інвестиційні, логістичні та інфраструктурні механізми. При цьому найбільш адресний вплив на розвиток фермерських і переробних підприємств мають спеціалізовані проекти підтримки малого та середнього агробізнесу.

Разом із тим виявлено наявність структурного розриву між потребами аграрного сектору та обсягами цільового фінансування. Значна частина міжнародної допомоги має макрофінансовий або стабілізаційний характер, тоді як довгострокова модернізація аграрного підприємництва потребує розширення інвестиційно-інноваційної підтримки. Обґрунтовано, що перспективи євроінтеграції створюють передумови для поступового включення України до програм інноваційного розвитку та інструментів підтримки сталого розвитку сільських територій ЄС. Водночас ефективність використання міжнародної допомоги залежить від внутрішньої спроможності держави формувати інституційно стійке та інвестиційно привабливе середовище для розвитку аграрного підприємництва.

Список використаних джерел

1. Спільна сільськогосподарська політика ЄС після 2027 р. буде включена в наступний бюджет ЄС. *European Commission*. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-post-2027-next-eu-budget_en
2. Ukraine Facility: EU support package for Ukraine. *European Commission*. 2024. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_363

3. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. The impact of LEADER on balanced territorial development. *European Commission*. 2022. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2762/253318>
4. Горизонт Європа. Створення знань і інновацій для сталого сільського господарства, лісового господарства і сільських громад. *EU CAP Network*. URL: https://eu-cap-network.ec.europa.eu/horizon-europe-creating-knowledge-and-innovation-sustainable-agriculture-forestry-and-rural_en
5. EBRD deploys record €2.4 billion in Ukraine in 2024. *European Bank for Reconstruction and Development*. 2025. URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2025/EBRD-deploys-record--2-4-billion-in-Ukraine-in-2024.html>
6. AGRI-Ukraine Program support to agriculture. *USAID Ukraine*. 2024. URL: <https://www.usaid.gov/ukraine>
7. Пашер Петер. Процес вступу України до ЄС з точки зору сільського господарства. URL: https://agrarausbildung-ukraine.net/wp-content/uploads/2025/03/Beitrittsprozess-der-Ukraine_-Februar-2025_UA.pdf
8. Скорик М. Європейський досвід забезпечення сталого економічного розвитку сільських територій. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 3(50). URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1020>.
9. Орлова Н., Сіденко Ю. Виклики сталого розвитку аграрного сектору України: стратегічні пріоритети уряду. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № 8. С. 91-97. URL: <https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/article/view/142>.
10. Гбур Зоряна. Аграрний сектор України на шляху до ЄС. URL: <https://uifuture.org/reports/agrarnyy-sektor-ukrayiny/>
11. Томчук В., Капула І. Проблеми розвитку аграрного сектору економіки України на шляху до євроінтеграції. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33, № 3. С. 171-177. URL: DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.171>

12. Іванюта В. Ф. Агропромисловий сектор як основа розвитку економіки сільських територій в умовах євроінтеграційних процесів. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5003>
13. Стартувала третя фаза міжнародних проєктів на підтримку євроінтеграції українського агросектору. *Міністерство економіки України*. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/6484947f-6780-4708-9f7d-f434e3113fff?lang=uk-UA&title=PidtrimkuvrointegratsiiUkrainskogoAgrosektoru>
14. Програма USAID АГРО надасть до 270 млн грн співфінансування на розвиток потужностей з доробки, сушіння та зберігання зерна. *Верховна Рада України*. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/245516.html
15. World Food Day 2024: FAO's support to Ukrainian farmers amidst the war. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*. 2024. URL: <https://www.fao.org/countryprofiles/news-archive/detail-news/en/c/1713034>
16. Ukraine Overview: Recovery and reconstruction support. *World Bank*. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>
17. FAO's support to Ukrainian farmers amidst the war. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*. 2024. URL: <https://ukraine.un.org/en/node/281347>
18. Інструмент «Ukraine Facility». Підтримка відновлення та відбудови України на шляху до членства в ЄС. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_uk
19. Фінансова підтримка України Європейським Союзом. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-financial-support-ukraine_uk